

ВІДСУТНІСТЬ ГРАНТОВОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ЗАГРОЗА НЕЗАЛЕЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА ВІД МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Тези присвячені аналізу політичних наслідків скорочення міжнародної грантової підтримки для регіональних медіа в Україні. Зосереджено увагу на тому, як втрата зовнішнього фінансування призводить до зростання залежності медіа від місцевої влади, що трансформує їхню роль з інструменту громадського контролю на канал комунікації політичних еліт. Показано, що така ситуація створює ризики для редакційної автономії, знижує якість публічного дискурсу та послаблює демократичну підзвітність на місцевому рівні.

Обґрунтовано необхідність формування довгострокових механізмів підтримки незалежної журналістики через прозорі грантові платформи, пільгові умови оподаткування та партнерства з громадянським суспільством. Наголошено, що збереження незалежних локальних медіа є ключовою умовою сталого демократичного розвитку територіальних громад в Україні.

Ключові слова: регіональні медіа, демократія, місцева влада, грантове фінансування, публічний контроль, інформаційна політика.

Фінансова незалежність засобів масової інформації є базовою умовою демократичного функціонування публічного простору. У сучасних політичних системах, особливо в умовах постсоціалістичних трансформацій, інформаційна автономія медіа безпосередньо пов'язана з якістю демократії на національному та локальному рівнях. У країнах, що перебувають у стані війни та політичної нестабільності, ця залежність посилюється, адже контроль над інформаційним простором стає об'єктом політичної боротьби. Українські регіональні медіа, як складова інфраструктури громадянського суспільства, зазнали суттєвих викликів у зв'язку із припиненням більшості програм міжнародної грантової допомоги, що раніше забезпечували їхню незалежність.

Протягом останніх років міжнародні донори відігравали надзвичайно важливу роль у розвитку незалежної журналістики в Україні. Зокрема, програми USAID, Internews, National Endowment for Democracy, Deutsche Welle Akademie та інші не тільки надавали фінансову підтримку, але й сприяли інституційному зростанню медіа, розбудові редакційної автономії, впровадженню стандартів журналістики доброчесності. [1] Гранти забезпечували умови для розвитку розслідувальної журналістики, роботи з чутливими темами прав людини, соціальною нерівністю, корупцією, екологією, реформою місцевого самоврядування. Міжнародне фінансування не просто підтримувало медіа, а й виконувало функцію політичної протидії впливу місцевих еліт [1].

Однак у 2025 році адміністрація президента США Дональда Трампа ініціювала скорочення більшості програм міжнародної допомоги, зокрема було призупинено 83 відсотки проєктів USAID у Східній Європі, включно з Україною [2]. За даними організації «Репортери без кордонів», понад 90 відсотків українських регіональних редакцій були залежні від грантових програм [3]. Так, одеське видання Біляївка.City після закриття фінансування змушене було скоротити кількість авторських матеріалів з 24-30 до восьми на місяць, зменшити кількість відео з десяти до трьох, а також припинити співпрацю з позаштатними авторами [4]. Цей приклад є типовим для багатьох малих регіональних редакцій, що залишилися без підтримки.

У такій ситуації редакції були змушені звернутись до місцевих органів влади за фінансовою допомогою. Найчастіше вона оформлена як договір на висвітлення діяльності органів самоврядування, комунальних підприємств або реалізації місцевих стратегій розвитку. Формально такі домовленості є легальними, але фактично створюють нову форму залежності. Медіа уникають критики посадовців, оскільки це може призвести до втрати контракту або погіршення відносин з місцевою адміністрацією. Таким чином виникає явище «м'якої цензури», коли журналісти свідомо обмежують себе у виборі тем, тональності публікацій та форматах подачі [5].

З політологічної точки зору, така ситуація несе системну загрозу розвитку місцевої демократії. Публічна сфера на рівні громад втрачає інституційний баланс. Умовно незалежні медіа дедалі більше перетворюються на інструмент інформування, а не контролю. Зникає повноцінна критична журналістика, знижується якість публічного дискурсу, відбувається маргіналізація альтернативних голосів. Без медіа, які здатні виконувати роль «четвертої влади», місцева демократія стає процедурною, а не змістовною. Крім того, така ситуація створює виклики для політичної відповідальності місцевої влади. Коли громади не мають доступу до

незалежної інформації про дії своїх представників, вони втрачають можливість здійснювати свідомий вибір, а політичні еліти отримують додаткові інструменти впливу. Це послаблює легітимність інституцій влади, знижує рівень громадської довіри та сприяє зростанню апатії в суспільстві. Відсутність незалежних регіональних ЗМІ послаблює й національну інформаційну єдність. Регіони залишаються в інформаційному вакуумі, де основними джерелами новин стають соціальні мережі, або анонімні телеграм-канали. Це створює ideale середовище для поширення дезінформації, фейків і проросійських наративів, що особливо небезпечно в умовах війни. Проблема фінансування регіональних медіа виходить за межі професійної спільноти і набуває загальнонаціонального значення.

Держава повинна реагувати на цю кризу не через посилення контролю, а шляхом створення сприятливих умов для збереження редакційної незалежності. Одним із рішень може стати створення незалежного фонду підтримки медіа з чіткими, прозорими умовами конкурсу, участю громадськості та недержавних експертів. Додаткові механізми включають запровадження податкових пільг для неприбуткових медіа, підтримку медійних проєктів на базі партнерств із громадськими організаціями, розвиток локальних медіаосвітніх центрів тощо. Лише комплексна політика, що визнає цінність незалежних регіональних медіа як інституційної основи демократичного процесу, здатна подолати виклики, спричинені припиненням грантової підтримки. Повернення України до логіки сталого демократичного розвитку неможливе без відновлення та посилення функції медіа як інструменту громадського контролю, прозорості й публічного діалогу.

Ще один важливий аспект, який потребує уваги, це питання підготовки кадрів для регіональних медіа. Через нестабільність фінансування та низьку оплату праці, більшість молодих журналістів не затримуються у локальних редакціях, натомість шукають можливості працевлаштування у національних або комерційних ЗМІ, де рівень оплати вищий, а перспективи ширші. Це призводить до постійного кадрового дефіциту, який особливо відчутний у віддалених громадах, де медійний ринок практично не розвинений. Крім того, скорочення штатів та відсутність ресурсів на підвищення кваліфікації негативно впливає на професійний рівень журналістських матеріалів, що знижує довіру аудиторії.

Особливої уваги заслуговує тенденція формування «медіазалежності з обох боків». З одного боку, редакції залежать від місцевої влади як джерела фінансування, з іншого, сама влада починає сприймати медіа не як незалежного посередника між собою і громадою, а як інструмент легітимації своїх рішень [5]. Така модель позбавляє публічну комунікацію конкурентності, перетворюючи її на одноманітний інформаційний потік, що не стимулює критичного мислення. Зміна моделі фінансування призводить до трансформації редакційної політики. У редакціях більше не плануються проєкти, що мають довгострокову суспільну цінність, натомість перевага надається короткотривалим інформаційним кампаніям, які відповідають очікуванням замовника. Це послаблює функцію стратегічного мислення в журналістиці, а отже підриває її спроможність формувати порядок денний у публічному просторі. У перспективі це веде до «провінціалізації» регіонального дискурсу, коли замість аналітики та розслідувань переважають інтерв'ю з чиновниками, протокольні звіти або офіційні коментарі без критичної обробки.

З огляду на це, важливо порушити питання про політичну відповідальність не лише редакцій, а й органів місцевої влади. Підтримка незалежних медіа повинна розглядатися не як примха або доброчинність, а як інструмент зміцнення легітимності самої влади. Демократична влада має бути зацікавлена у функціонуванні незалежної журналістики, яка дозволяє бачити зворотний зв'язок, виявляти проблеми до їх ескалації та сприяти конструктивному суспільному діалогу. В умовах децентралізації, коли значна частина повноважень передана на місця, саме регіональні медіа стають тими, хто може ефективно інформувати громаду про зміни, проєкти, ризики та успіхи. Відсутність якісної журналістики на місцях створює простір для інформаційних маніпуляцій як з боку політичних гравців, так і з боку зовнішніх деструктивних сил. У той час як великі національні медіа часто зосереджені на загальноукраїнському чи міжнародному порядку денному, саме регіональні ЗМІ можуть слугувати своєрідним щитом від локальних фейків, дезінформації, внутрішньої поляризації та міжгромадських конфліктів. У цьому сенсі підтримка локальних редакцій має не лише політичне та економічне, а й безпекове значення.

Проблема залежності регіональних медіа від влади також тісно пов'язана з рівнем медіаграмотності населення та загальним станом культури споживання інформації. У громадах, де громадяни не мають достатнього досвіду критичного аналізу новинного контенту, підвищується сприйнятливість до маніпулятивних повідомлень, офіціозу та політичного піару [6]. Це, своєю чергою, послаблює суспільний тиск на медіа та знижує потребу в якісній журналістиці. Парадоксально, але редакції, що прагнуть дотримання високих стандартів, часто програють у боротьбі за увагу аудиторії тим ЗМІ, які видають упаковану пропаганду або поверхневу «розважальну» аналітику. Варто говорити про формування так званого «зворотного демократичного запиту». У сучасних демократичних суспільствах ефективна журналістика можлива лише тоді, коли існує попит на неї з боку самих громадян. Коли ж люди не вимагають прозорості, об'єктивності та фактів, а погоджуються на інформаційний комфорт, влада й надалі буде схильна підтримувати лояльні медіа. Відтак, розвиток медіаосвіти, особливо на місцевому рівні, має стати частиною політики підтримки незалежної журналістики. Це включає впровадження факультативів у школах, неформальні освітні програми, просвітницькі кампанії в громадах та співпрацю між редакціями і навчальними закладами.

Незалежність медіа перестає бути лише технічною або фінансовою проблемою. Вона постає як політичне, соціальне та культурне питання, що стосується структури взаємодії між владою, медіа та громадою. І саме через розвиток свідомої аудиторії, яка цінує неупередженість, фактологічність та глибину, можна забезпечити тривалий попит на незалежну журналістику навіть в умовах фінансових обмежень. Це стратегічний виклик для України в контексті її демократичного поступу, національної безпеки та стійкості до інформаційних загроз.

Важливим, хоч і менш помітним наслідком згорання незалежних медіа, є втрата інституційної пам'яті на місцевому рівні [7]. У редакціях, які закриваються або змінюють формат через фінансові труднощі, зникають архіви, бази даних, аналітичні досвід, зібрані роками журналістської роботи. Ці ресурси часто мають унікальне значення для розуміння місцевих процесів, хронології політичних рішень, історії протистоянь між групами впливу. Їхня втрата означає не лише знищення інформаційного сліду, а й ускладнення майбутніх розслідувань, обмеження для науковців і громадських активістів, які працюють на регіональному рівні.

Попри відчутну фінансову вразливість, чимало локальних ЗМІ змогли частково зберегти стабільність завдяки підтримці своїх читачів. Модель «читач платить за контент» поступово проникає й у регіональне середовище: окремі видання впроваджують системи добровільних внесків, краудфандинг, публікують прозорі звіти про витрати та запрошують громаду до діалогу [8]. Ці практики є не лише фінансовим інструментом, а й важливим соціальним капіталом, який формує горизонтальні зв'язки між журналістами та аудиторією. Розвиток таких моделей варто підтримувати й на державному рівні, не лише через податкові пільги, а й через освітні кампанії, які формують розуміння: незалежні медіа – це суспільне благо, за яке варто відповідати спільно.

Сучасне законодавство часто не встигає реагувати на зміни в механізмах взаємодії між медіа та органами влади, особливо на місцевому рівні. Законодавчо неврегульованими залишаються питання прозорості фінансування з бюджетів, публічного контролю за рекламними матеріалами, а також інституційного статусу редакцій, що працюють як громадські організації. Без належної правової бази навіть найкращі ініціативи з підтримки незалежної журналістики можуть бути легко нівельовані через адміністративний тиск і маніпуляції з боку місцевих еліт. Тому питання законодавчого захисту інформаційної свободи повинно бути включене до порядку денного політичних реформ у сфері медіа. У підсумку можна стверджувати, що криза фінансування регіональних медіа є комплексним викликом не лише для інформаційної політики, а й для політичної стабільності громад. Розвиток сталих механізмів підтримки незалежних локальних медіа має стати частиною державної інформаційної стратегії, спрямованої на зміцнення демократії, протидію дезінформації та забезпечення рівного доступу громадян до достовірної інформації.

References

1. Internews. (2023). Ukraine Media Partnership Program. Retrieved from: <https://internews.org/where-we-work/ukraine/> [in English].
2. USAID. (2025). USAID Ukraine: Project Updates. Retrieved from: <https://www.usaid.gov/ukraine/news/> [in English].
3. Reporters Without Borders. (2023). RSF denounces media collapse in Ukraine. Retrieved from: <https://rsf.org/en/ukraine-press-freedom-under-threat> [in English].
4. Bilayivka.City. (2023). Yak zakryttia hrantu vplynulo na robotu redaktsii. Retrieved from: <https://bilyayivka.city/> [in Ukrainian].
5. OSCE. (2023). Soft censorship in media: monitoring reports on Ukraine. Retrieved from: <https://www.osce.org/project-democracy> [in English].
6. Detector Media. (2024). Mediaprosvitnist hromad yak faktor stiykosti do dezinformatsii. Retrieved from: <https://detector.media/> [in Ukrainian].
7. Institute of Mass Information. (2023). Shcho my vtrachaiemo, koly zakryvaietsia lokalne media? Retrieved from: <https://imi.org.ua/> [in Ukrainian].
8. Lviv Media Forum. (2023). Yak hromady finansuyut nezalezhni media: kraudfandyng, pidpyska, donorstvo. Retrieved from: <https://lvivmediaforum.com/news/nezalezhni-zmi/> [in Ukrainian].

DOI 10.34132/mspc2025.01.10.06

Yevhenii Honcharenko

LACK OF GRANT SUPPORT AS A THREAT TO THE INDEPENDENCE OF REGIONAL MEDIA FROM LOCAL AUTHORITIES

The paper analyzes the political consequences of reduced international grant funding for regional media in Ukraine. It highlights how the loss of donor support increases media dependence on local authorities, shifting their role from watchdog institutions to communication tools of political elites. This dependence undermines editorial autonomy, lowers the quality of public discourse, and weakens democratic accountability at the local level.

The text argues for the urgent need to develop sustainable mechanisms to support independent journalism, including transparent grant platforms, tax incentives, and partnerships with civil society organizations. The preservation of

regional media independence is presented as a crucial condition for the democratic resilience and sustainable development of local communities in Ukraine.

Keywords: *regional media, democracy, local authorities, grant funding, public accountability, information policy.*

Відомості про автора / Information about the Author

Євгеній Гончаренко, аспірант спеціальності 052 Політологія кафедри соціології та політології Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. Orcid: <https://orcid.org/0009-0004-6837-5498>.

Yevhenii Honcharenko, PhD student in Political Science of the Department of Sociology and Political Science, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. Orcid: <https://orcid.org/0009-0004-6837-5498>.

© Є. Гончаренко
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією

